

Saadud 30. 11. 46.
Nr. 22.

L22
(1-4)

Lahkaks kasutamiseks!
Tovõttades
R. Kiviranna.

=====

Eesti Noorte Meeste Kristlik Ühing Rootsis +Estniska KFUM i Sverige

=====

Estonian Y M C A in Sweden, Birger Jarlsгатan 35, Stokholm.

Loenguteseeria 1./Teaduse ja kultuuri valdkonnast/

Loeng Nr.5 (ENMKÜ uldklubidele)

Ettekanne
13. 11. 46.

Kristlus ja meie rahvusliku tuleviku küsimusi.

=====

ENMKÜ peasekretär mag. R. Kiviranna.

Meie sugupõlve saatuseks on elada suurte sündmuste ja suurte otsustamiste ajastul. On raske ütelda, kas tulevased sugupõlved kadestavad meid, et me oleme tohtinud elada niisugusel ajal või nad imetlevad, kuidas praeguse aja inimesed on suutnud ^{on tulnud} kõike seda kanda, millest maailmal, rahvastel ja üksikutel inimestel ~~is~~ läbistuda.

Elada niisugusel ajal ei tähenda mitte ainult seda, et meil on kanda ja ületada palju raskusi ja kannatusi, vaid see on ka võimaluseks kogeda nii mõndagi suurt ja sügavat. Selle eelduseks on muidugi, et meie ei lase end raskustest, mis meile paratamatult osaks saavad, murda ega ka mitte tuimaks ja ükskõikseks teha. Hädahoht on selleks kindlasti suurel määral olemas: inimene on siis otsekui ajasündmuste veskikivide vahele sattunud ese, mis seal halastamatult puruks hõõrutakse, või ta ei talu enam sisemiselt sündmuste palavlikulist ja valusat rütmi ja reageerib kõigile vaid ükskõiksusega ja käialaskmisega. Meie praeguse tunni üheks rahvuslikuks kohustuseks on: tunnetada radikaalse selgusega, et kumbki eeltähendatud hoiakutest ei tohi kujuneda meie eluhoiakuks, sest siis oleksime kadunud, nii endale kui ka oma rahvale. Sest ei purustatud ega ka mitte ükskõikseks ja tuimaks muutunud inimesed ei ole võimelised kandma ühe rahva elu ega ka olema kaastegevad tema tuleviku positivsel kujundamisel.

Meie rahvas seisab praegu keset aja suuri ja põnevaid sündmusi oma elu ja surmaküsimuse ees. Selle küsimuse ees seisavad kõigepealt need, kes meist läbitungimatu raudeesriidega on lahutatud ja kes otseselt ja kõige teravamalt vajalikkusega on asetatud Eesti olemasolu või mitteolemasolu probleemi ette. Aga selle küsimuse ees seisavad ka need kümned tuhanded, keda saatuse tuuled on lähti kiskunud kodupinnast ja paisanud mitme tuule poole. Meie oleme üks osa kodumaal kaugel olijatest, osa eestluse sisemiselt ühtekuuluvast, lahutamatu tervikust, kellel aga lasub erilisi kohustusi.

Eesti rahvas on väike rahvas. Torm tormi järele on lakkamatult ta elupuust läbistunud, teda nii lähemas kui ka kaugemas minevikus paenu-

tada või murda katsudes. Kuid ikka on see puu tormi möödudes ajanud end taas sirgu ja kõigile laastamistele vaatamata edasi elanud. Ta on küll mädanenud ja pehastunud oksa, ja on sõdade ja raskuste aegadel pidanud enda küljest andma nii mõnegi elava ja väärtusliku oksa, kuid kõigile vaatamata on puu ise, eestlus ja Eesti püsinud.

Tormidest vintsutatud Eesti lastele on see praegugi suureks kinnituseks murerikastel tumedatel tundidel suunata pilku tagasi ~~me~~ me rahva võitlusrohkesse minevikku ja näha kuidas raskeimadki katsumused on siiski möödunud ja kuidas eestlaslik visa elutahe üllatavalt kiire aja jooksul on suutnud parandada haavu ja elu selle kõikidel aladel üles ehitada.

See on meie esivanemate elus võimas ja haarav joon: inimesed tulevad sõja või röövkäikude möödudes välja oma peidukohtadest. Nad jäävad tummast valust nii nagu kinninaelutatult teekänakule või metsaservale seisma, sest endistest õitsvatest kodudest ei ole jäänud järele midagi muud kui mustavad kõledad ahervared. Aga mitte kauaks ei jääda nõnda seisma, varsti saavad valust kokkupigistatud kätest palvetavad, töötavad ja võitlevad, uut elu loovad ja üles ehitavad käed. Ja siis vihiseb kirves ja saag laulab töö uljast laulu ja käsi haarab kindlasti kinni adrapeast ja ader löikab sügavalt mulda, mis kaua oli seisnud sõõdis, kuid millesse nüüd külvatakse taas lootusjulgelt viljateras et kasvaks uus lõikus ja, et elu, Eesti elu võiks edasi minna.

Nii on see olnud põlvest põlve. Eestlased ei ole mitte läinud ja otsustanud otsida omale uut eluruumi, kus oleks vähem kannatuste ja kaotuste torme. Nad on püsinud kangekäsilikult oma kohal ja nad on ikka jällegi uuesti usust Jumalasse kui üksikute inimeste kui ka rahvaste saatuse juhtijasse ammutanud omale sisemist jõudu mitte ainult selleks, et kanda kõike, vaid, et ikka jällegi uuesti uskuda õigluse võidusse ja oma väikese rahva eluõigusse ja eluvõimalusse.

Teadvus kristlikust usust kui hingelise tugevuse, tervise ja murdumatususe allikast nii üksikule kui ka rahvastele oli meie sugupõlvele läinud õige suurel määral kaotsi. Usule, kirikule ja sellega seoses olevatele ~~kõikidele~~ vaimsetele väärtustele võõraks jäämine oli iseseisvuse-tõusu-aastatel eriti iseloomustav meie haritlaskonnale ja nendele, kes majanduslikul, poliitilisel, tehnilisel jt. aladel olid sageli otse imesteldava energia ja tunnustusväärsete tulemustega tegevuses Eesti elu väliste avalduste korraldamisel, kuid kellele selle juures oli läinud kaotsi lähedasem isiklik side nende nähtamatute aga samas ometi ülimal määral reaalsete väärtustega, mis moodustavad rahvusliku kui ka kultuurilise ja õieti kogu elu kandvamad põhialused.

Meil on iseseisvuseaastatele tagasi mõteldes praegu raske kujutleda, kuidas oli see võimalik, nii põhjalikult unustada, et kogu euroopaline kultuur, elukäsitlus ja kõik see, mis me elu alles elamisväärses teeb, on lahutamatus ühenduses kristliku usuga ja sellele omase arusaamisega inimväärtusest, vabadusest, õiglusest. Meil on samuti raske kujutleda kuidas võidi unustada, missuguse osa evangeelne kirik on omanud meie kultuurilise ja rahvusliku hoidmisel ja arendamisel. Esimene eestikeelne raamat ei olnud mitte juhuslikult luterliku kiriku katekismus. Eesti kirijanduse ja kooli ajalugu on mõeldamatu ilma nende taotlusteta ja pingutusteta, mida on teinud nendel aladel luterlik kirik, mida võib küll tendentslikult nimetada "hääraskirikuks" ja millel on tingimata oma ajast ja oludest tingitud suurigi puudusi, kuid mille tähtsust meie kultuurilise ja rahvusliku elu arengkäigus on tugevasti alahinnatud. Muidugi oleksid saavutused sel alal olnud veelgi suuremad, kui mitte poliitilistel põhjustel ei oleks kauaks ajaks olnud kirikuõpetajate kohad kättesaamatud eesti rahvusest usuteadlastele. Meile mittesõbralikele ringidele, kes olid huvitatud oma võimupositsiooni säilitamisest, ei jäänud see muidugi tähelepanematuks, missugust juhtivat osa tõusvas eesti haritlaskonnas etendasid noored usuteadlased. Neile võimaldati meeleldi kohti kaugel Venemaal või Saksa koloniides, kuid mitte oma kodumaal. Aga on võimaliku pidurdada kevadiste vete voolamist. Piiratud muum ei võimalda detailide käsitlemist, kuid piisab sellestki kui nimetada kaht üldtuntud nime: Jakob Hurt ja Villem Reimann, kelle elutöö on lahutamatus ühesnõuduses kirikuga kui ka suure elutööga rahvuslikul alal. Villem Reimannist kui ühest meie suurimast tulihingelisemast rahvuslasest kõnelevad tema nooremad kaasaegsed, et ka need, kes muidu ei suhtunud just eriti sõbralikult kirikusse ja pastoritesse, pidid Villem Reimanni kui Kolga Jaani kirikuõpetaja suhtes tegema siiski erandi.

Kui suureks ja vankumatult kindlaks rahvuse kantsiks meie evangeelne luterlik kirik õieti on, see selgus laiematele usust ja kirikust kaugel seisvatele ringidele alles eriti saatusrasketel aastatel alates 1940 a. suve sündmustest. Kõik meie rahva elu teised avaldused olid kiiresti likvideeritud või rakendatud meile sisemiselt võõraste ja hädaohtlike ideoloogiate ja praksiste teenistusse. Ainult kirikut ei olnud võimalik tasa ~~lül~~ lülitada. Asjatult püüti võimukandjate poolt leida pidepunkte võimuhaaramiseks ka kiriklikes ja kristlikes ringides kuid vastuseis millele pörkuti oli nii kindel ja radikaalne, et ei jäänud üle midagi muud kui võitlus elu ja surma peale. On raske unustada tolle aja jumalateenistusi. Kirik oli ju nüüd kogu rahvale, ka nendele, kes varem mingisugustel põhjustel sellest eemal seisnud, ainsaks võima-

luseks olla inimene ja eestlane. Nii nagu varemad eesti sugupõlvad koges ka meie generatsioon, mida tähendab uskuda Jumalasse, kellel on teid ja võimalusi ka seal, kus meie inimesed seisame kõikide oma teede ja võimaluste lõpul. Jumala Sõna, palve, osavõtt jumalateenistusest ja armulaust kujunevad sisemise jõu allikteks, millest ammutatakse jõudu raskuste kandmiseks ja võitluseks meeleheite ja lootusetuse varjude vastu. Terava valulikkudega tunnetati kui suur on vahe elu ja inimkäsitluse ja ühiskondliku korra vahel, mida ühelt poolt esindavad ristiusu põhiarvustel seisvad demokraatlikud maad ja teisalt ateistlikule, ristiusuvaenulikkusele rajanevad diktatuurid. Alles nüüd selgus paljudele, et nad oma varemase ristiusuvaenuliku või usuliselt ükskõikse hoiakuga olid tahtmatult teeninud või vähemalt soodustanud neid jõudusid, mis tähendavad surmaohtu mitte ainult meie rahvuslikule ja kultuurilisels elule, vaid kogu meie rahva olemasolule. Suur kannatuste aeg, millest meil läbistuda tuli, kujunes ühtlasi suureks väärtuste ümberhindamise ja tõeliste individuaalse ja ka rahvuslike väärtuste taasavastamise ajaks. Ja selles on üks meie tuleviku pante: me oleme küll väliselt ü palju kaotanud, ka meie tervis ja närvid on tugevasti laastatud, aga meile on selgeks saanud, et kristluse küsimus on lahutamatu seotud nii kogu Euroopa kui ka meie väikese rahva eluküsimusega.

Maailma suured sündmused nihkuvad järjest rohkem oma otsustavasse tulipunkti. Selle tulipunkti moodustab maailmavaadete vastolu. Küsimus ei-tõuse-üles-vaba-kristliku-Euroopana,-ke/ ei seisa praegu milleski vähemas kui selles, kas Euroopa hakkub või ta tõuseb üles vaba kristliku Euroopana, kellele on võõrad igasugused ateistlikud ja oma sisimas kõrgemat kultuuri ja tõelist inimväärtust ja vabadust eitavad diktatuurid, kandku nad missugust nimetust tahes. Eesti tulevik on lahutamatus ühenduses nende kaasaja suurte küsimustega, ja meil on seepärast küllalt põhjust teadlikult liituda nende perre, kes kaitsdes ja esildades kristluse asja, teenivad meie rahva tulevikku ja tõelisi vajadusi.

Nov. 1945